

Den norske maktutredningen og mediens makt

TORE SLAATTA

Den norske Makt- og demokratiutredningen konkluderte i sin sluttbok *Makten og demokratiet* (Østerud, Engelstad og Selle 2003) at ”folkestyret er svekket”, og argumenterte for at også mediene var med på denne svekkelsen. Men i det store overbyggende resonnementet om folkestyret gikk mange viktige nyanser om de ulike mediens makt og avmakt tapt. Og faktisk er det slik, at Maktutredningens egen medieforskning gir grunnlag for andre konklusjoner. Artikkelen går først gjennom sluttbokens hovedargumentasjon og ser på hvordan mediens makt innskrives i det overordnede resonnementet om ”folkestyrets svekkelse”. Deretter presenteres de sentrale bidrag og faglige posisjoner i Maktutredningens medieforskning på nyhetsmedier og journalistisk makt.

Det kan være vanskelig å få klarhet i Makt- og demokratiutredningens konklusjoner om mediens makt ut ifra det som står i sluttboken. I *Makten og demokratiet* (Østerud, Engelstad og Selle 2003) lanseres et utvetydig funn: Folkestyret er svekket, i alle betydninger og i alle ledd, heter det. Samtidig beskriver boken en ekstremt kompleks og sammensatt virkelighet, hvor utrolig mange hypoteser, teorier og empiriske funn veies opp mot hverandre.

Boken er skrevet for et bredere publikum enn mange av utredningens delanalyser og tidligere bøker, og det er gode grunner til å forsøke å formulere en sterk konklusjon heller enn å komme trekkende med all verdens akademiske forbehold. Forfatterne tar da også riktige og viktige forbehold i innledningen av boken: Den er ikke en oppsummering av all forskning som MDU gjennomførte, men en sam-

menfattende avslutning, ”...med størst vekt på de studiene som utredningen har stått for” (s.9).

Men det er likevel grunn til å spørre hvordan vi som forskere og lærere skal forholde oss til sluttbokes fremstillinger. Som medieforskere er vi nødt til å spørre hva utredningen generelt, og sluttboken spesielt, egentlig sier om mediens makt og rolle i det norske demokratiet. Siden jeg hadde et koordinerende ansvar for Makt- og demokratiutredningens (MDUs) medieforskning, er min interesse i å utforske dette åpenbart knyttet til mitt eget arbeid og de argumenter jeg mener er riktige å trekke fra den forskningen jeg ledet ved Institutt for medier og kommunikasjon, på oppdrag fra MDU.¹ Artikkelen er derfor et forsøk på avklaring både av andres og egne perspektiver og vil forhåpentligvis være til nytte for andre enn meg selv.

Den største faren med sluttboken, og i og for seg enhver bok som skal trekke tråder og samle perspektiver fra et rikt forskningsprosjekt, er at fremstillingene av delene underordner seg et ønske om å se helheter og klare linjer. De kan dermed fort bli for enkle og misvisende. Går man f.eks beskrivelsene av ”mediens” eller ”journalistikkens” makt etter i sømmene i sluttboken, kommer flere problemer til syne: Det er et normativt, teoretisk perspektivet som styrer sluttbokens konklusjon om mediens negative bidrag til demokratiet. Resonnementet bygger på et generalisert mediebegrep som i mine øyne ikke lenger bør benyttes, og det empiriske belegget for sluttbokens konklusjon er svakt. Det institusjonelle perspektivet synes å redusere forståelsen av mediens kompleksitet og makt og fører til overdreven oppmerksomhet overfor mediens relasjoner til det parlamentariske systemet. Dette er med på å skjule andre vesentlige sider av mediens makt og demokratiske rolle. Jeg vil i denne artikkelen vise at MDUs egen medieforskning gir grunnlag for mer nyanserte

Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo, Postboks 1093 Blindern, N-0317 Oslo, tore.slaatta@media.uio.no

konklusjoner enn de som fremstilles i sluttboken. Artikkelen går først gjennom sluttbokens hovedargumentasjon og ser på hvordan mediernes makt innskriveres i det overordnede resonnet om "folkestyrets svekkelse". Deretter presenteres de sentrale bidrag og faglige posisjoner i det som kan kalles MDUs medieforskning på nyhetsmedier og journalistisk makt.

Hypotesen om folkestyrets svekkelse

August 2003 avsluttet den norske Makt- og demokratiutredningen sitt arbeid. På sluttkonferansen presenterte forskningsledelsen det sentrale funnet: folkestyret er svekket, både i alle *ledd* og i alle *betydninger* av begrepet. For oss med spesiell interesse for å forstå mediernes og journalistikkens makt måtte dette bety at forskningsledelsen, på bakgrunn av den foreliggende medieforskningen, konkluderte at også mediene bidrar til svekkelse av folkestyret.

Men hvordan skal dette egentlig forstås? Hvordan beskrives mediernes rolle og innflytelse på politikk og folkestyre? Er nyhetsmediernes bidrag til "svekkeshypotesen" sterkt eller svakt, og kan den alternative hypotesen avskrives? Hvilke teoretiske forutsetninger og empiriske forskningsresultater bygger sluttbokens konklusjonen på?

I det innledende kapittelet i MDUs sluttbok presenteres utredningens hovedanslag som en diskusjonen over demokratiets effektivitet, grenser og omfang. Forfatterne lanserer 4 sammenhengende, men atskilte hovedfortolkninger av begrepet demokrati: Demokrati kan forstås som 1) en statsform med folkestyre, som 2) et system av rettigheter og en rettstat, som 3) et system for samtale og aktiv deltakelse, og som 4) et felles verdigrunnlag. De fire fortolkningene åpner for ulike muligheter for svekkelse: Konstitusjonelle ordninger kan f.eks. avgjøre i hvor stor grad folket faktisk blir koblet til statsstyret gjennom valg, rettstatens koblinger til den lovgivende forsamling kan påvirke domstolenes virkemåter, befolkningens politisk interesse, deltakelse og aktivitet kan variere, og det felles verdigrunnlaget kan endres eller forvitne. Med konklusjonen om at folkestyret er svekket i "alle betydninger", er det altså disse fire fortolkningene det henvises til.

At folkestyret samtidig er svekket "i alle ledd" peker tilbake på "den parlamentariske styringskjede fra velger til vedtak – fra velgerne til parlamentet til regjeringen til forvaltningen" (s.77). Denne styringskjeden blir beskrevet som en form for overføringsmodell, i slekt med klassiske "input-output"-modeller i samfunnsvitenskapen. Begrepene som benyttes

til å betegne overføringsmekanismene, ("koblinger", "ledd") bringer tankene til mekaniske modeller for overføring av strøm gjennom ledere. Analogt til forklaringer på svakere strømføring i elektrofysiske modeller kan vi lese sluttbokens fremstilling av årsaker og forklaringer på svekkelsen av folkestyrets makt: koblinger og kontakter i demokratiets strømkjede kan være brutt eller kortsluttet, og demokratiets strømførende ledere kan yte mer motstand enn før. Boken er en fortløpende presentasjon av forklaringer på hvorfor folkestyret er svekket.

Makt-begrepet er sett i forhold til "sfærer", hvor ulike former for makt opptrer og dominerer. Det skiltes mellom politiske, sivile, økonomiske og ideologiske sfærer, og innenfor disse sfærene "ytrer makten seg" på forskjellig vis, heter det. Konkret blir politisk, økonomisk og ideologisk makt beskrevet, men det blir ikke sagt eksplisitt eller fremstilt grafisk hvordan sfærer, makt og andre begreper, som f.eks styringskjeder, henger sammen. Det er imidlertid rimelig å anta at den parlamentariske styringskjeden tenkes å være utsatt for alle typer maktformer, men i ulik grad i forskjellige ledd og koblinger. Formålet med analysene i boken fremstilles som i hvilken grad...

har forholdet mellom politiske, økonomiske og ideologiske maktformer forskjøvet seg? Hvilke konsekvenser har maktforhold og maktforskyvning for demokratiets vilkår? (s. 18)

I tråd med dette blir spørsmålet om mediernes makt og innflytelse først et spørsmål om hvorvidt den ideologiske maktformen som mediene representerer kan sies å ha økt eller forskjøvet seg, og i neste omgang om disse endringene kan sies å ha konsekvenser for demokratiets vilkår. Det legges dermed opp til at måten mediene og medieutvikling beskrives på blir avgjørende for de konklusjoner som trekkes i boken. Den ikke helt uttalte retoriske intensjonen med boken er at påstanden om mediernes bidrag til folkestyrets svekkelse skal *underbygges*, ikke *bevises* i vitenskapelig forstand. Innledningen peker forøvrig på sentrale samfunnsendringer som har funnet sted siden den forrige maktutredningen: I stikkordsform blir globalisering, individualisering, kommunikasjonsrevolusjonen, en medialisert offentlighet, ny folkevandring, rettsliggjøring, kjønnsmakt og likestilling, og tiltakende kommersialisering fremhevet. Det er dokumentasjonen og analysen av disse endringene og konsekvensene de har for folkestyret som utgjør bokens kapitler. Fremstillingen leder naturligvis frem til den varslede konklusjon: mot en generell svekkelse av folkestyret.

Medienes spesifikke bidrag til svekkeshypotesen

Det sentrale kapittelet om mediene i sluttboken er kapittel 8 "Den redigerte offentligheten", som inngår i den delen av boken som heter "Institusjonell politisk makt". Men i tillegg til de 10 sidene i kapittel 8, blir mediene også nevnt andre steder: I innledningen trekkes mediene frem som del av to sentrale samfunnsendringer (kommunikasjonsrevolusjon og medialisering). I kapittelet om partiene nevnes mediene i forbindelse med politikeres reduserte status i offentligheten som angis å følge av medienes stadig mer utstrakte bruk av eksperter og "utenforstående". Et tredje sted hvor mediene nevnes er i kapittelet om "Kapitalisme og økonomisk makt", der den nye næringslivsjournalistikken sies å ha blitt både "arena og aktør" i kamper om økonomisk makt. I forbindelse med innvandring og utviklingen av et flerkulturelt samfunn nevnes det at eksotiserende og stereotypiserende bilder av "de andre" fortsatt preger norske mediers nyhetsrapportering. Mediene er mao. nevnt i mange delanalyser gjennom hele boken, og alltid med vekt på trekk som virker forsterkende på den generelle hypotesen om folkestyrets svekkelse.

Likevel er mitt generelle inntrykk at forskningsledelsen ikke gir mediene noen privilegert plass i forklaringen på folkestyrets svekkelse. De er medvirkende, men ikke avgjørende. Mediene er åpenbart en synlig del av samfunnets endringer, men det er mindre klart hvordan disse endringene er koblet til forståelsen av og vurderingen av folkestyrets posisjon.

Kapittel 8 "Den redigerte offentligheten" gir da også til beste et relativt kjent syn på forholdet mellom medier og politikk. Kilder og referanser er hentet både fra Makt- og demokratiutredningens egen forskning og annen nordisk medieforskning. Tittelen på kapittelet og bruken av begrepet "den redigerte offentlighet" refererer særlig til Ekecrantz og Olssons bok *Det redigerade samhället* (1998) og Martin Eides jubileumsbok for Norsk Redaktørforening, *Den redigerende makt* (Eide 2000).

Innledningsvis presenteres vi for en beskrivelse av partipressens tid. Den politisk styrte medieorden er nær fortid, heter det, og "medieverdenen er revolusjonert gjennom en kombinasjon av politiske vedtak, teknologisk endring og økonomisk nødvendighet" (s. 128). Det vide perspektivet på medieordenen fokuseres i de to neste avsnittene til medienes forhold til politikken. Først beskrives nyhetsmedienes *nye uavhengighet* gjennom løsrivelse fra partiene og utvikling av en ny, profesjonell auto-

nomi. I den videre behandling av konsekvensene av denne utviklingen fremheves for det første a) at mediene er blitt "en uforutsigbar maktfaktor", b) for det andre at mediene "forsterker en avpolitisering av partikampen". Dernest beskrives medienes *nye avhengighet* til økonomien og markedet, gjennom c) endringer i eierskapets kontroll og økt vektlegging av økonomisk avkasting, og d) gjennom økt konkurranse og konsentrasjonstendenser i medieøkonomien. Både medienes nye uavhengighet og avhengighet opptrer mao. som forklaring på medienes nye, negative bidrag til folkestyrets svekkelse.

Et eget avsnitt er viet begrepene "medialisering og journalisme" og gjennom stadig referering til disse begrepene fremstår den svenske maktutredningen fra 80-tallet, og særlig Olof Peterssons og Ingrid Carlbergs bok *Makten över tanken*, som det tydeligste teoretiske koblingspunkt mellom empiriske medieanalyser og sluttbokens resonnement om folkestyrets svekkelse (Petersson og Carlberg 1990). Sett i et forskningshistorisk perspektiv kan det dermed synes som den norske maktutredningen ikke bringer nye begreper eller teorier om forholdet mellom medier og demokrati til torgs. Avsnittet gir utfyllende beskrivelser av forholdet mellom kilder og journalister innenfor politikken, men igjen trekkes først og fremst de negative konsekvensene frem:

Massemediens frigjøring fra politikken har styrket mediens premiss- og dagsordenmakt. Dette er ytterligere forsterket av at partiene, partiarbeidet og organisasjonsvesenet spiller mindre rolle som mobiliseringskanal. (...) Mediene som arena forsterker avideologiseringen av det politiske liv. Ansvarlige politikere blir stående på tå hev, med kamp om dagens oppmerksomhet og beredskap mot plutselig flombelysning, samtidig som de utfolder seg i et gjensidig avhengighetsforhold til mediene. Det uforutsigbare medieraset er gjerne knyttet til skandalen og personen, der mediens innbyrdes konkurranse påvirker proporsjonene. (132)

Det politiske liv fremstilles her som helt avhengig av mediens fremstillinger, i slik grad at politikkenes kamper og konflikter oppfattes å befinne seg *i mediene*, heller enn i politikkenes egne institusjoner og rom (medialisering). Samtidig ses mediens bruk av kilder og dramaturgiske virkemidler som sterkt medvirkende til politikeres svekkede kontroll og autoritet: Fragmenter av uttalelser settes opp mot hverandre, spisses og dramatiseres, personfokusering og flokkjournalistikk øker. Resultatet for politikere og partier er stadig mer uforutsigbare og øyeblikksorienterte oppslag, som preger arbeidsdag og ar-

beidssituasjon. Sluttboken støtter seg her på Hege Skjeies analyser av regjeringsmedlemmenes medieerfaring og analyser av lederskapsundersøkelsens medieutvalg (Skjeie 2002). Vektleggingen av dette uforutsigbare elementet harmonerer imidlertid også med Gudmund Hernes og Martin Eides argumentasjon fra den forrige maktutredningen, der mediemakt ble sett som mediedramaturgi og medievridding (Slaatta og Sæbø 1997, Slaatta 1999).

I det siste avsnittet i kapittel 8 gjengis hovedtrekkene i analysene av den økonomiske journalistikkens fremvekst, i hovedsak basert på fremstillingen i *Den norske medieorden* (Slaatta 2003). Her erkjennes at forbrukerjournalistikkens og den kritiske næringslivsjournalistikkens fremvekst kan ha styrket medieoffentligheten og demokratiet. Men siden medievridding, nyhetsspissingen og personfokuseringen også finnes i den økonomiske journalistikken, blir den totale virkningen av mediene fortsatt negativt. I siste avsnitt heter det i mer spissformulerte vendinger:

Den demokratiske innflytelsen har endret seg fra indirekte makt over mediene gjennom stemmeseddel og partier, som statsborgere, til innflytelse som mediepublikum og kunder. Mediepublikums makt ligger i antallet som kjøper, leser, ser og lytter. Dermed graviterer mediene mot store tall, på bekostning av mangfold og smalerer tilbud. I noen tilfeller er kjøpekraft viktigere enn antall, når eiere skal vurdere målgrupper for annonser og reklame. Kommersialisering av mediene flytter innflytelse fra stemmeseddel til forbrukervalget og pengeseddelen. (s. 137)

Her kommer det til syne en klarere forståelse av hvordan det tenkes at forholdet mellom medier og folkestyret har endret seg. I partipressens tid eksisterte en indirekte form for demokratisk makt gjennom mediens underordning vs. partiene. Det at denne demokratiske makt nå er borte skaper et tomrom, og det videre resonnementet er at mediepublikums nye makt ikke kan fylle dette tomrommet. For den nye makten er for det første ikke demokratisk (partipolitisk), men en form for økonomisk makt (antallet som kjøper, leser, ser og lytter). For det andre er mediene et produkt som ikke lenger tjener demokratiske formål. Eiernes interesser av økonomisk gevinst fører til at innholdet mer og mer formes for å holde publikum sammen, ikke for at nyheter skal skape politisk debatt og interesse, men for at reklamen skal treffe.

Det er dette delresonnementet som til slutt føyes til sluttbokens helhet, og som gjør at mediene altså kommer ut på den negative siden av regnestykket:

Mediene svekker folkestyret. I tråd med bokens dominerende, elektromagnetiske metaforer kunne vi si at mediens koblinger til politikken er preget av kontaktbrudd, kortslutninger og ustabil strømoverføring. Samtidig leder mediens koblinger til økonomien mer strøm enn før og tar spenning vekk fra politikken felt. Den mangfoldige analysen utelukker ikke et positivt bidrag, men argumenterer for at helhetsvurderingen er negativ.

Medienes virkning: et regnestykke?

Spørsmålet gjenstår likevel om mediens bidrag til demokratiet er sterkt eller svakt, og om den alternative, motsatte hypotesen egentlig kan avvises. Stein Ringens diskusjon av Makt- og demokratiutredningen i *Times Literary Supplement*, 13. februar 2004 tok tak i noe av dette. På den ene siden hylles maktutredningene for å ha kommet frem til en entydig konklusjon om at det demokratiske representasjonssystemet er svekket: velgerdeltakelsen er svekket, partiene mister medlemmer og organisasjonslivet er ikke lenger hva det var. På den annen side finner Ringen at mange deler av utredningen støtter hypoteser om at befolkningen har styrket sin egen makt, om enn kanskje ikke innenfor det representative demokratiets institusjoner. Det blir tilløp til vilkårlighet i utredningens resonnement, fordi de samme fenomenene og faktorene som brukes til å forklare at demokratiet er svekket (f.eks. ”rettsliggjøring” og ”medialisering”) samtidig kan trekkes frem som bevis på at (flere) borgere har fått mer makt, mer selvstendighet, mer valgfrihet og mer opplevelse av å ha makt. I Stein Ringens analyse blir det dermed åpnet for at mediens økte innflytelse og rolle heller betyr en utvidning enn en svekkelse av demokratiet.

En annen argumentasjonslinje ligger i synet på at det ikke er mediene som svekker politikken, men en svekket politisk makt som, i og for seg korrekt nok, fremstår svekket i mediene. Dette er et resonnement som fikk belegg i min egen analyse i *Den norske medieorden*, der politikkenes makt, i tråd med en Bourdieu-inspirert analyse av verdien på politisk kapital som symbolsk kapital, ble sett som devaluert som følge av at økonomien, heller enn politikken idag var dominerende. Et beslektet resonnement ble også fremført av Olof Peterson i et innlegg om den norske makt- og demokratiutredningen i *Nytt norsk tidsskrift* (Pettersson 2004). Pettersson argumenterte for at det ikke var mediene som svekket politikken, men at politikken selv var en svekket institusjonell makt.

I et svar til Olof Peterson i *Nytt norsk tidsskrift* nyanserte forskningsleder Fredrik Engelstad slutt-

bokens argument om mediernes makt. Visst betød medieutviklingen at det hadde skjedd en maktoverføring til befolkningen, men...

...denne makten er ikke bare fordelt til lesere eller seere. Overføringen av makt til borgerne betyr også overføring av makt til de sentrale institusjonene som forvalter denne kommunikasjonskanalen. En meget stor del av makten blir samlet i redaksjonene, som igjen må forholde seg til de kommersielle kravene fra sine eiergrupper. Pressen er langt fra allmektig, men innenfor sitt domene har den en voldsom makt. Og den makten er ikke begrenset til enkeltsaker, men den griper direkte inn i hvordan det politiske systemet fungerer. Den bidrar til å forme borgernes verdensbilde og deres verdier og preferanser. Den griper inn i politikken ved å sette dagsorden, forstørre og forminske saksforhold, drive kampanjer mot enkeltpolitikere, får beslutningstakere på tå hev (Skjeie 2001). Alle slutter vi opp om ytringsfrihet og mener det er bra at pressen stiller seg kritisk til makthavere. Men vil vi vurdere virkninger for demokratiet, må vi snakke om nettovirkninger, der borgernes økte innflytelse blir sett i sammenheng med maktkonsentrasjon i andre deler av mediefeltet. (Engelstad 2004).

Engelstad ser mediene hele tiden som et "både og" for folkestyret: Mediene gir makt til folket, men svekker samtidig folkestyret. Det finnes tilsynelatende ingen vitenskapelige holdepunkter for å gi den ene rett over den andre. At sluttsammen for den ene er positiv og den andre negativ, viser at det selvsagt ikke er et eksakt regnestykke det er snakk om. Det finnes ikke vitenskapelige kriterier som gjør det mulig å veie fordeler og ulemper av mediernes innvirkning på demokratiet opp mot hverandre. Verdien av å finne et svar på et slikt regnestykke er derfor nokså liten, og den viktigste kunnskapen om mediernes makt befinner seg på et lavere, mindre generalisert nivå. La oss derfor se om det er mulig å finne bedre fremstillinger i andre deler av maktutredningens publikasjoner:

Medieforskningen i MDU: Eide, Skjeie og Slaatta

Medieforskningen på nyhetsmediernes og journalistikkens makt i den norske Makt- og demokratiutredningen har i virkeligheten mange mulige kilder: Det er allerede nevnt at sluttboken trekker veksler på tidligere forskningslitteratur fra Norge og

Norden, og som jeg har vist er det særlig den svenske maktutredningens bereper og resultater fra 90-tallet som i sluttboken gjentas og anses gyldige. Men tre andre kilder er viktige: For det første finnes det mange bidrag fra norske medieforskere i MDUs øvrige publikasjoner. En linje av kontinuitet mellom den forrige og den nye maktutredningens finnes i slutt rapportens stadige referering til Martin Eides forfatterskap fremtredende. I antologien *Til dagsorden!*, (Eide 2001) som er utgitt i MDUs bokserie, har da også Eide skrevet en viktig innledning og redigert de øvrige forfatternes bidrag til en rikholdig bok om journalistikkens makt i Norge. Rapportene fra MDUs rapportserie fra Helge Østbye (Østbye 2000) og Trine Syvertsen (Syvertsen 2001) er også viktige, inviterte bidrag fra norske medieforskere. For det andre har Hege Skjeie, en av de sentrale forskningslederne i MDU, levert flere analyser av politikeres og særlig regjeringsmedlemmers forhold til mediene, blant annet i *Vanens makt: Styrings- tradisjoner i Arbeiderpartiet* (Skjeie 1999, se også Skjeie 2001a og 2001b). Hun har også analysert de medierelaterte spørsmålene fra Makt- og demokratiutredningens bredt anlagte "lederundersøkelse", presentert i boken *Norske makteliter* (Gulbrandsen et al. 2002). Det tredje mulige tilfanget av medierelaterte, samfunnsvitenskapelig baserte analyser innenfor MDU er det prosjektet som MDU finansierte ved Institutt for medier og kommunikasjon i perioden 1999-2002. Hovedboken her er *Den norske medieorden* (Slaatta 2003), men også rapporten Birgitta Højjer og Trine Must utgjør et helt sentralt bidrag til den medieforskningen som vi gjennomførte ved IMK. Jeg skal kort kommentere disse tre bidragene etter tur.²

Eide: Til dagsorden!

I innledningen til antologien om journalistikkens makt i Norge oppsummerer Eide resultater og innsikter fra tidligere forskning i Norge og utlandet. Med bred oversikt i et mangslungent forskningsfeltet presenteres posisjoner og argumenter på en god og forståelig måte. Her forklares f.eks. både medialiseringbegrepet og journalistebegrepet i en kritisk gjennomgang av ulike teorier og empiriske analyser fra inn- og utland. I et tidligere arbeid om "Det journalistiske mistaket" har Eide selv utviklet resonnementer som kritiserer journalister for overdreven mistenksomhet og selvforherligende profesjonsforståelser, på linje med journalistebegrepet hos Peterson og den svenske maktutredningen kritikk. Men i det innledende essayet i Makt- og demokratiutredningens antologi er det tydelig at Eide øn-

sker å få frem en mer motsigelsesfylt kompleksitet. Eide er opptatt av å ha med viktige forbehold for å unngå å innta ensidige og lettvinde standpunkt mht journalistisk makt. Forbeholdene han vektlegger kan summeres i fire punkter:

Vi må huske på at journalistikk er i kontinuerlig utvikling, påpeker han, og det er mange redaksjoner som arbeider systematisk for å utvikle nye og raffinerte journalistiske strategier som skal motvirke både lettvinthet og enkel flokkjournalistikk. Det finnes vilje til å utøve selvkritikk og analyse, og gjennom å avsløre kildenes mediestrategier bidrar journalister til å vise frem det regisserte i den redigerte offentligheten. For kildene er også med på å drive utviklingen fremover. De tvinges ikke til å svare med samme mynt, men er ofte de som finner opp nye måter å få oppmerksomhet og makt på. Profesjonaliseringen av kildene er aktivt med på å forme journalistikkens utvikling og avgjørende for journalistikkens makt. Det tredje forhold som Eide trekker frem er nyhetsjournalistikkens utbredelse og popularitet. Den innebærer ikke at noen få redaksjoner og medier har stor makt, men at de er mye lest og sett. For Eide er det en positiv relasjon mellom leser og redaksjon, som er kulturelt fundert og formulert rundt spørsmål om relevans, aktualitet og troverdighet. Denne relasjonen er bygget rundt en forventning hos publikum som mediene også selv styres av. En forventning om å innfri som nyhetsmedium og ikke å tape troverdighet og makt virker styrende på journalistikken. En redaksjon er ikke fri til å si eller gjøre hva den vil. De henvender seg til et publikum som kan sanksjonere den på flere måter.

Til sist fremhever Eide at det er spesielle særtrekk i det norske medielandskapet: Vi har og har hatt brede regionaviser i lang tid, og har dessuten noen særlig schizofrene og underlig seriøse, nasjonale tabloidaviser. De siste er åpenbart populære i nesten alle lag av folket og lever av og innenfor en populærkultur, hevder Eide. Fordi disse, populære og kjendisorienterte mediene ikke har sluttet å inkludere tidvis kvalitetspreget nyhetsjournalistikk innfrir de et demokratisk potensiale. Vurderingen av medienes bidrag til demokratiet må skje delvis uavhengig av en nedvurdering av at dette skjer på populærkulturelle betingelser. Den moderne journalistikken er inkluderende og folkelig: I dens folkelige forankring og avhengighet til sine lesere ligger både muligheter og klare begrensninger i deres makt. For Eide blir det viktig å minne om at studier av medienes makt derfor ikke bare må ses utelukkende i forhold til politikken, men vel så mye i forhold til populærkulturen og det populære (Eide 2001, s. 52).

Av Eides diskusjon kan man vanskelig slutte at mediene svekker demokratiet. Heller ikke de øvrige artikkelbidrag i den antologi han redigerer gir entydige svar, selv om de fleste artiklene er mediekritiske på en spesiell måte: Når mediene påvises å ha makt ses de samtidig som udemokratiske. Mediene må gjerne være arena, men mistenkeliggjøres som aktør.

Skjeie: Medialisering

Slik mistenkeliggjøring er enda tydeligere i Hege Skjeies kapittel om "Medialisering" i boken *Norske makteliter* (Gulbrandsen et al. 2002). Hun skal egentlig bare presentere funn fra den kvantitative elitestudien som MDU gjennomførte, men starter med en generell beskrivelse av medieutvikling og journalistisk makt. Her presenteres begreper som medialisering og journalisme som klassiske beskrivelser av et entydig forfall sett mot den "mediale offentlighetens" høye idealer. I Gyntske ordelag er problemet at mediene ikke bare er blitt seg selv, men også seg selv nok. De har forlatt politikken og gått heden. Skjeie sier det slik:

I rollen som selvstendiggjort institusjon opererer mediene ut fra sin egen styringslogikk og med sitt eget stoff; de betjener et marked der kontakten mellom medier og publikum er et mål i seg selv. (Skjeie 2002, s. 192)

I følge Skjeies annenhånds fremstilling preges journalistene av "journalisme", av "programmatisk skeptisisme", og de utfører sitt arbeid i en "promosjonell kultur. Som konsekvens er den mediale offentligheten blitt uforutsigbar og ustabil, spesielt i relasjonene til partipolitikken, hvor "ustabiliteten er akutt". Kent Asps medialiseringsbegrep blir en betegnelse for politikernes tapte kontroll over eget arbeid og egen arbeidsdag. Skjeies generelle beskrivelse av den mediale offentligheten gir inntrykk av å være gyldig og ubestridt og er uten spor av Eides forbehold og nyanserte diskusjon. I beste fall forsøker Skjeie å generere hypoteser til sin egen analyse, men det virker mer som at fremstillingen skal danne bakgrunn. I lys av de manglende forbehold virker det imidlertid som den innledende teksten først og fremst har en retorisk funksjon i kapitlet: Den skal forberede leseren på Skjeies videre tolkninger av eliteundersøkelsens data.

For videre i artikkelen går Skjeie igjennom utvalgte spørsmål og svar i elite-undersøkelsen. Først undersøkes hvordan de ulike elitene er "innvevd i mediene" (aksessfrekvens, intervjuhyppighet, o.l.), dernest hvilke vurderinger de gjør mht medienes behandling av dem selv, og hvilken tillit de generelt

har til mediene som samfunnsinstitusjon. Svarene viser at de intervjuede elitepersonene er meget godt innvevd i media, og politikere selvsagt mer enn noen. Overraskende nok er imidlertid veldig få ledere negative til mediernes gjengivelse og dekning av dem selv, og de som er det kommer oftest fra næringslivet. Politikere er f.eks ikke vesentlig negative når de spørres om gjengivelse og dekning av dem selv, men de skiller seg klart ut fra resten av utvalget ved at de påpeker at “deres dagsorden endres pga. medieoppslag”, og ved at de ser “lekkasjer i sitt felt som et betydelig problem”. Her rapporterer andre grupper å være relativt uberørt i sine respektive felt, og de gir uttrykk for at det ofte er dem selv eller deres informasjonsavdelinger som tar initiativ til pressedekning.

Skjeie unnlater å gjøre leseren oppmerksom på disse oppløftende og overraskende svarene, noe hun burde ha gjort. For dataene kan jo ikke understøttet de generelle beskrivelsene som hun har starten sin artikkel med! Kontaktmønstrene viser at elitene kommer til ordet og blir behørig omtalt. Sjelden er de misfornøyd med utfallet, og det er altså ikke politikerne som er mest misfornøyd heller. Svarene fra politikerne om dagsordensmakt og lekkasjer kan videre ses som deres subjektive uttrykk for en erkjennelse av at mediene har makt innenfor politikken. Og skal de ikke ha det? Slik jeg ser det kan man ikke, på bakgrunn av de dataene som foreligger, slutte at mediene svekker demokratiet, hverken i snever eller vid forstand. Når dette ikke sies klart hverken i sluttboken eller artikkelen, kan man mistenke at dette er fordi Skjeie fortsatt ønsker å påvise noe negativt om mediene, uansett data, og i hvert fall innenfor politikken felt.

Muligheten til dette finner Skjeie i spørsmålene som går på tillit og vurdering av mediernes mandat. På spørsmålet om at “medienes måte å kritisere makt og politikk på skaper uheldig avstand mellom beslutningstakere og befolkningen ellers” er det egentlig varierte svar i alle grupper. Men i stedet for å tolke disse svarene som de fremstår, gjør Skjeie et stort nummer av at *medieutvalget*, altså mediernes egne representanter i hele lederutvalget, er klart mer uenig enn de andre utvalgene i påstanden. Denne forskjellen blir av Skjeie utlagt som følger:

Selvforståelsen er bastant, også på det mest kategoriske nivået: Det samfunnsoppdraget som gir mediene et spesielt ansvar for å drive maktkritisk virksomhet blir ikke ivarettatt på noen uheldig måte. (Skjeie 2002, s. 205)

Endelig har hun tilsynelatende funnet beviset for den arrogante, bedrevitende og selvforherligende

journaliststand som er blitt varslet i innledningen. Og dette “funnet” underbygges raskt av andre data og kilder, blant annet hennes egne intervjuer med regjeringsmedlemmer og en hovedfagsstudents intervjuer med politiske journalister. Til slutt trekkes parallellen til undersøkelsens målinger av “institusjonell tillit” på en skala fra 10 til 0: Det viser seg at alle elitene så godt som én rangerer mediene lavest: Medieeliten. Altså har de avslørt seg selv?

Her kunne Skjeie påpekt at tilliten til mediene jo på ingen måte er drastisk lav. Den er rundt 5 og bare tiendelene lavere enn tilliten til politiske partiene, kirken eller næringslivet. Men igjen trekker Skjeie frem at det egentlig viktige funnet er medieelitens store tillitt til seg selv: den er betydelig større enn andre eliters tillitt til mediene. Det som imidlertid ikke sies i denne forbindelsen er at *alle elitene* rapporterer vesentlig høyere tillitt til egen sektor enn til andres. Dersom leseren hadde hatt tilgang til utredningens data ville man se at det egentlig forholder seg stikk motsatt: Mediernes *selvtillit* er *mindre* enn de øvrige elitenes tillitt til seg selv og egen virksomhet! Det er de andre som bør avsløres, ikke medieeliten!

For å hjelpe Skjeie her: Det kan finnes en utvalgsteknisk årsak til dette: Medieutvalget inkluderer rent administrative ledere og styreledere, altså personer som kan tenkes å ikke dele den mer rene, profesjonelle holdning blant journalister og redaktører. Det kan derfor tenkes at et “renere utvalg” ville gitt Skjeie mer rett. Men uansett blir Skjeies fortolkning misvisende og tilfeldig. Undersøkelsens spørsmål om “medienes maktkritikk skaper uheldig avstand mellom beslutningstakere og befolkningen” rører ved kjernen av journalistikkens legitimeringsgrunnlag og ble først og fremst formulert for å avdekke i hvor stor grad dette legitimeringsgrunnlaget ble oppfattet som gyldig blant *andre* eliter. Å forvente at journalister skal svare som gjennomsnittet på dette spørsmålet er i mine øyne naivt. Kunne man f.eks tenke seg at næringslivsledere hadde svart med annet enn “bastant selvforståelse” på spørsmål om “næringslivets måte å produsere varer og tjenester på i samfunnet skaper uheldige virkninger for tilliten og oppslutningen rundt den norske kapitalismen”? Poenget er at ingen andre lederutvalg i undersøkelsen ble stilt slike selv-undergravende og delegitimerende spørsmål.

Konklusjonen på mediespørsmålene i leder-skapsundersøkelsen virker mao. mye mer åpen på meg enn Skjeies redegjørelse gir inntrykk av. Nettopp i lys av den forskningen som Skjeie trekker frem innledningsvis er det overraskende hvor stor tillitt elitene faktisk har til norske nyhetsmedier. Den

kvantitative undersøkelsen gir ikke empirisk hverken for medialiseringshypotesen eller journalistismehypotesen, og gir heller ikke belegg for sluttbokens svekkelseshypotese.

Slaatta: Den norske medieorden

I den empiriske forskningen på journalistikk vi gjennomførte ved IMK valgte vi bevisst å se utenom den etablerte fagdebatten om mediernes forhold til politikken, politikerne og partiene. Både i den såkalte posisjonsrapporten (Slaatta 1999) og i innledningen til *Den norske medieorden* argumenterte jeg for at de rådende forestillinger om mediernes makt var overdrevne, og at det ensidige fokuset på politisk journalistikk sannsynligvis var medvirkende til dette (Slaatta 2003). I stedet for å ta opp gamle steiner til ny veieing, tok vi for oss fremveksten av økonomiske journalistikk, eller næringslivsjournalistikk, de siste 20-30 årene og så på hvordan denne journalistiske praksisen har utviklet seg. Når økonomiens, heller enn politikens relasjoner til mediene ble satt i fokus, ble det tydelige hvor privilegerte politikere og parlamentarisk politikk egentlig er i mediene. Politikens arenaer og aktører er på mange måter overeksponert i mediene, og har som sådan betydelig potensiale til å utnytte mediene til interne kamper om fordeling av medieformidlet, symbolsk makt. Dette kan ses som en styrking av demokratiets politiske institusjoner og symbolske makt. Men sett i lys av den styrkingen som de senere 20 årene har foregått av det økonomiske feltet i samfunnet, er det jo kanskje her, heller enn innenfor politikken, at mediernes demokratiske funksjoner må testes. I dette perspektivet er det oppsiktsvekkende hvor vanskelig det er for mange redaksjoner å utvikle en økonomisk journalistikk på uavhengige, journalistiske premiser. Mediene henger fast i en klassisk vending mot politikens institusjoner og nyhetsbeiter, og de eneste feltene som virkelig er i positiv utvikling, er sport og underholdning. Konklusjonen er dermed ikke entydig at mediernes makt er for stor eller at den journalistiske virksomhet svekker det parlamentariske demokratiet. Tvert i mot. Det blir tydeligere at den journalistiske makt selv er svekket, og at vurderingene av hvorvidt mediernes bidrag er positivt eller negativt til folkestyret må ses i lys av endringer i maktforholdet mellom politikk og økonomi.

I forhold til sluttbokens fokus på demokrati og folkestyre, er fokuset i *Den norske medieorden* på mediernes makt. I analysen av mediernes makt har vi tatt utgangspunkt i Pierre Bourdieus teorier om symbolsk makt, og studert sammenfall, eller homologier, som Bourdieu kaller det, mellom medi-

enes relasjoner i et produksjonsfelt, med strukturer i konsumpsjonsfelt eller sosiale rom (Slaatta 2002). Begrepet "medieorden" er et rent analytisk begrep: Det er de faktiske, objektiverte og strukturerte relasjonene vi avdekker i produksjons- og konsumpsjonsfeltene vi kaller "den norske medieorden". På bakgrunn av data om medie- og kulturforbruk fra SSB og TNS Gallup i Norge gjennomførte vi korrespondanseanalyser og utarbeidet grafiske fremstillinger av den norske medieorden.

Det som blir tydelig i en slik analyse, er at den norske medieorden fortsatt rommer flere posisjoner, og at posisjoner står i relativt klare motsetning til hverandre. Sagt på en annen måte; det foregår forstøtt kamp om virkelighetsforståelser og kulturelle hierarkier gjennom mediene, og de etablerte posisjonene er sosialt strukturert, og virker på bestemte måter på fordelinger og virkninger av symbolsk makt i samfunnet. De innbyrdes styrkeforhold mellom ulike plattformer er endret på grunn av sosiale og kulturelle strukturendringer. Den markante fremveksten av nye posisjoner rundt næringslivsjournalistikken (*Dagens Næringsliv* og *Finansavisen*) reflekterer endringer i den økonomiske elitens sammensetning i de siste 30 år i Norge. *DNs* og *Finansavisens* markedsutviklingen følger veksten i økonomisk utdanning i Norge, og faller forøvrig sammen med konjunkturelle og markedsideologiske endringer. De tidligere dominerende kulturradikale og liberalpopulistiske posisjonene er for tiden kraftig utfordret av en politisk-økonomisk orientert elitejournalistikk.

Som den sentrale motpol til den nye elitejournalistikken dominerende posisjonen finnes en bred folkelig middelposisjon, hvor tabloidavisenes og fjernsynsredaksjonenes nyhetsjournalistikk regjerer. Men i tillegg kan man ane konturene av to alternative og opposisjonelle eliteposisjoner med egne medier: en urban, kulturelite knyttet til aviser som *Morgenbladet* og *Klassekampen* og en mulig rural opposisjon, med utgangspunkt i *Nationen* og enkelte lokalaviser. Begge disse posisjonene avtegner seg i klar motsetning til både den urbane, profesjonelle klasses posisjoner rundt *DN* og *Finansavisen* og det brede sentrum.

Når de enkelte mediernes posisjoner på denne måte ses i forhold til ulike sosiale grupper i samfunnet, fremstår de ikke som én entydig makt, men som en diffus og spredt makt. Ulike medier inntar forskjellige posisjoner overfor ulike sosiale grupper og forvalter ulike mengder symbolsk kapital og makt. Eller som jeg heller ønsker å formulere det; de er plattformer for ulike symbolske kretsløp i samfunnet. Først ved å se hvordan de ulike plattformene er

posisjonert i relasjon til hverandre, i relasjon til ulike felt i samfunnet, og ikke minst i relasjon til ulike sosiale grupper i samfunnet, vil vi forstå de ulike mediernes og symbolkretsløpenes makt.

Resonnementet om journalistikkens makt blir annerledes: De klassiske, brede nyhetsmediernes evne til å opprettholde det journalistiske nyhetskretsløpet er for tiden under betydelige press, og det kjempes viktige ideologiske og politiske kamper i landets redaksjoner om det journalistiske kretsløpets betydning og posisjon i den norske medieorden. Den teknologiske utviklingen mot digital konvergens virker samtidig forsterkende på konkurransen og vi begynner å se konturene av en flermedial, digitalisert arbeidsdeling i den norske medieorden. I denne situasjonen kan vi ikke forvente at den brede, almene journalistikkens tradisjonelle plattformer forblir uforandret. Interne styrkeforhold mellom journalistikkens subfelt endres, og nyhetskretsløpene diversifiseres på en rekke nye og gamle plattformer. Den norske medieorden vil i tiden fremover preges av dynamisk utvikling, og det er god grunn til å følge med på det som skjer med nyhetsjournalistikken i de mer brede medier. Men altså ikke ut i fra ensidig bekymring om politikken og folkestyrets betingelser i møte med en tyrannisk mediemakt.

Den økonomiske elitens sammensetning og kulturelle kapital har også endret seg, og historiske analyser av journalistikk som en ekspanderende populærkultur synes bekreftet (Dahl 1993, Eide 2001). Selv i den spesialiserte, økonomiske eller næringslivsorienterte journalistikken opprettholdes og utvikles mediernes posisjoner gjennom effektive koblinger av høy- og lavkulturell presentasjonsform og innholdsblending. Men det Eide ikke fanger opp i sitt perspektiv på populærjournalistikken ekspansjon er at det fortsatt opprettholdes bestemte posisjoner i den norske medieorden og at styrkeforholdet dem i mellom har betydning. I vår analyse er de viktigste sosiale forutsetninger for de nye eliteposisjonene i den norske medieorden knyttet til på den ene siden utdanningsrevolusjonen innenfor økonomisk-administrative fag og på den annen, den dominerende posisjon som finanskapitalens nye nettverk av profesjonelle tjenesteytere har inntatt som samfunnets nye profesjonelle elitefraksjon. Fremveksten av den økonomiske journalistikkens plattformer sammenfaller med med andre ord med endringer i styrkeforhold og sammensetning mellom det økonomiske feltets fraksjoner. Fremveksten av den nye næringslivsjournalistikken er derfor først og fremst uttrykk for en ny kulturelt virkende, symbolsk makt, som tilkommer en bestemt klasse: Det

vi kunne kalle en ny, profesjonell klasse er kjennetegnet ved høyere økonomisk utdanning, høy inntekt, urban livsstil og tid og evne til å orientere seg som kompetente smaksdommere, både i høy og lavkulturelle felt. Gjennom korrespondanseanalyser av en rekke kvantitative data er det sannsynliggjort at den norske medieorden er strukturert på måter som bekrefter og opprettholder denne nye, profesjonelle klasses dominerende posisjon Norge. Våre kvalitative data fra fokusgruppe-intervjuer og eliteintervjuer bekrefter og utdyper dette bildet. (Høijer og Must 2003)

Sett i lys av analysene i *Den norske medieorden* er det problematiske med mange argumenter om mediernes og journalistikkens makt, det generelle begrepet "mediene". Denne generaliserte størrelsen rommer et så vidt spekter av medier og journalistiske praksisformer at regnestykket ikke fungerer som vitenskapelig modell for argumentasjon. Den utstrakte bruken av generaliserte betegnelser (mediene, folk, eliter) har et motsvar i mangel på empirisk dokumentasjon og forskningsresultater. I lys av funnene fra den kultursosiologisk analysen av mediernes makt i *Den norske medieorden*, mener jeg at en overfokusering på begreper som journalisme og medialisering tildekker at det fortsatt foregår kulturell eller ideologisk kamp i den norske medieordenen, og at det finnes tydelige posisjoner og opposisjoner som kan sies å være uttrykk for demokrati, makt og ytringsfrihet. Det er åpenbart at politikken har et problematisk forhold til mediene. Det skal de ha, og det er ikke sikkert at nedsettende kritikk og økt kontroll av mediene vil endre på dette. Dessuten: Det er kanskje viktigere å kaste lys over mediedemokratiske problemer andre steder:

I mine øyne er mediene heller svekket, fordi de er utfordret på nye måter enn for bare få år siden. Sett i et mangfoldsperspektiv er vi f.eks på vei mot regionale monopoldannelser i den norske medieorden. Monopoldannelser som på sikt ikke vil kunne fungere som effektive medier for ytringsfrihet og meningsmangfold i lokale og regionale spørsmål. Om bare de store, sentrale redaksjonene klarer å opprettholde nåværende størrelse, vil resultatet kunne bli et større skille mellom elitekretsløp og bredere, offentlige kretsløp som over tid kunne skape demokratiske problemer og legitimitetskriser. Uheldig avstand mellom beslutningstaker og vanlige folk oppstår ikke av mediernes måte å kritisere politikere på i og for seg, men gjennom økende differensieringer av plattformer og kretsløp i samfunnet.

Faren er ikke at folkestyret svekkes av at mediene kritiserer politikken, men at mediene ikke fungerer kritisk nok der makten befinner seg. Den økonomiske

journalistikkens plattformer er fortsatt eksklusive og dens legitimering av de dominerende, markedsliberale kreftene i samfunnet mangler sterke opposisjoner. Det er derfor i forholdet til næringslivet og det økonomiske feltet at mediernes evne til å fungere demokratisk for tiden må testes. I den globale økonomien er det oppstått nye utfordringer mht. offentlighet og transparens som gjør de nasjonale redaksjonene små og utsatte (Slaatta 2001). Kildene er blitt sterkere og profesjonaliserte informatører med betydelig kontroll over store og små symbolkretsløp, jobber hardt for å styre omdømme i et komplekst mediebilde. Og mediernes legitimitet til å kreve innsyn og åpenhet er betydelig mindre enn i politikken.

At mediene derfor virker sterke overfor politikken er, paradoksalt nok, et svakhetstegn. Politikere og politikken arenaer er et lett bytte og gjør at mediene raskt hoverer over politikeres handlingslammelse og velgerjakt. Det gir både dem selv og omgivelsene inntrykket av at de har stor makt. Men mediene bør ikke overdrive eller dyrke dette selvbildet og forskere bør heller ikke la seg lure: Nyhetsjournalistikkens tradisjonelle plattformer er ekstremt konkurranseutsatt i det dominerende senteret. Redaksjoner strever hardt med å finne nye måter å opprettholde eller utvikle posisjoner overfor lesere, lyttere og seere. Som nevnt er konkurransen forsterket av mediekonvergens. Men inntil videre synes det fortsatt mulig å opprettholde brede, regionalt og geografisk avgrensede avisplattformer og troverdig og kvalitetspreget nyhetsjournalistikk i Norge.

Et optimistisk trekk er utvilsomt at det er vokst frem en opposisjon, om enn riktignok svak og splittet, rundt aviser som *Morgenbladet*, *Klassekampen* og floraen av tidsskrifter og magasiner landet rundt. Internettet har også åpenbare muligheter til å fremme folkelig engasjement og politisk aktivisme, og bør slett ikke avskrives som demokratisk kanal for tidlig (Slaatta 2002).

Avslutning

Sluttboken er forførende og sammenhengende, men risikerer å spre forenklete og tildels utdaterte syn på mediernes makt. I tillegg er ikke sluttbokens konklusjon altså den eneste mulige, gitt den medieforskning som MDU faktisk har gjennomført og publisert. Flere kritiske spørsmål bør derfor stilles i etterkant av den 5 år lange utredningen. Analysene i *Den norske medieorden* er i større grad maktanalyser enn det sluttrapportens demokratianalyse legger opp til. Det er et annet teoretisk utgangspunkt som anlegges, og som jeg har vist her blir også konklusjonene annerledes.

I noen tilfeller blir konklusjonene sammenfallende: det er åpenbart sider ved folkestyret som er svekket, og beskrivelsen av politikken retrett er en jeg selv trekker frem i min egen analyse. Det er når koblingen gjøres mellom den generelle beskrivelsen av mediernes virkemåter og svekkelseshypotesen at jeg blir overbevist om at fremstillingen i sluttboken gir en feilaktig og utilstrekkelig forståelse av mediernes makt. Når det generelle begrepet om "mediernes makt" oppgis, og mediene trekkes inn i en mer fullstendig analyse av posisjoner og symbolske kretsløp i den norske medieorden, ser man at mediene fortsatt representerer bestemte sosiale og kulturelle posisjoner som opprettholdes og styrkes gjennom mediernes posisjoner i den norske medieorden.

Ikke slik da, at nyhetsmediene og journalistikken ikke kan sies å ha konkrete og forståelige virkninger på begrensede sider av det politiske system. Men bildet må utfylles og nyanseres, både ved at flere medier og andre kulturelle uttrykksformer blir trukket inn i analysene. Det er viktig å innse at nyheter og journalistikk bare utgjør ett profesjonalisert symbolkretsløp innenfor en stadig mer kompleks strukturert medieorden. Fortsatt er de enkelte mediernes ulike posisjoner uttrykk for makt og privilegier, og den generelle betegnelsen "mediernes makt" innebærer en betydelig feilkilde. Både i dagligspråk og profesjonelle diskusjoner tas det ofte for gitt at man med mediers makt mener de redaksjonelle mediernes makt, og at man mener nyhetsmediene. Enda mer bestemt mener man ofte enkelte dagsaviser og fjernsynets nyhetssendinger. Disse implisitte definisjonene er virksomme til tross for at nyheter, litt strengt definert knapt utgjør anslagsvis mellom 25 og 30% av innholdet i en avis, og enda mindre inngår i fjernsynets sendeflater og nyhetssendinger. Nyhetene fyller mange funksjoner i kanalenes programplanlegging og avisenes sider, og nyhetsskretsløpet i dag spiller en helt annen rolle i struktureringen av medieordenen i forhold til tidligere tider. Det betyr ikke entydig at journalistikkens makt er økt og er kommet ut av kontroll. Det betyr at den også er svekket og at betingelsene for dens makt er endret. Det betyr samtidig at andre typer medieinnhold, filmer, serier og debattprogrammer kan ha overtatt mye av nyhetenes rolle som politisk mobiliserende. Uten denne form for analyse, risikerer vi å gjøre forenklete og forhastede fordømmelser av "mediene". Måten "mediernes makt" og "medieutvikling" kobles til svekkelseshypotesen i sluttboken skjuler det åpenbare: at mediene er en forutsetning for demokratiet og at spørsmål av denne typen som oftest langt overgår hva forskning kan bevise i detalj på noen som helst fornuftig måte.

Noter

1. Forfatteren av artikkelen var koordinator for MDUs medieforskning i perioden 1999-2003 og var forskningsleder for MDUs prosjektet "Symbolsk makt i det politiske og økonomiske felt" ved Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo.
2. Det er viktig å minne om at det finnes flere bidrag som ikke eksplisitt fokuserer på journalistikk og nyhetsmedier, f.eks om digitale medier (f.eks Slaatta 2002) og studier gjennomført fra andre forskningsmiljøer med vekt på estetiske og tekstanalytiske perspektiver (f.eks Dokk Holm og Meyer 2001 og Berge, Meyer og Trippestad 2003). En oversikt finnes som vedlegg i boken *Den norske medieorden* (Slaatta 2003).

Litteratur

- Berge, K.L, Meyer, S. og Trippestad, T.A. (red.) (2003) *Maktens tekster*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Dahl, Hans Fredrik (1993) *Utskjelt og utsolgt*. Oslo: Aschehoug.
- Dokk Holm, E. og Meyer, S. (red.) (2001) *Varene tar makten*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Eide, Martin (1998) "Det journalistiske mistaket", i *Sociologisk forskning* 3-4/98, Örebro: Sveriges Sociologiförbund, Örebro Universitet.
- Eide, Martin (2001) "Journalistisk makt. Et oppslag" i Eide, Martin (red.) (2001) *Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Eide, Martin (red.) (2001) *Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Engelstad, Fredrik (2004) "Den siste maktutredningen bør ikke bli den siste", *Nytt norsk tidsskrift* 1-2004, Oslo.
- Gulbrandsen, Trygve et al. (2002) *Norske makteliter*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hylland Eriksen, Thomas (2003) "Hva Maktutredningen sier om Norge", i *Samtiden* 4-2003, Oslo.
- Peterson, Olof (2004) "Den siste maktutredning", i *Nytt norsk tidsskrift*, 4-2003, Oslo.
- Skjeie, Hege (2002) "Medialisering", i Gulbrandsen, Trygve et al. (2002) *Norske makteliter*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Skjeie, Hege (2001a) "Det kritiske kjendiseri". *Nytt Norsk Tidsskrift*, 3, 2001 229-245.
- Skjeie, Hege (2001b) "Inne i "beslutningsmaskinen". Regjeringen som kollegium", i Østerud, Øyvind og Tranøy, Bent Sofus (red.) *Den fragmenterte staten*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Skjeie, Hege (1999) *Vanens makt*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Slaatta, Tore (1999) "Medier, makt og demokrati", rapport nr. 6 i Makt og demokratiutredningens rapportserie. Oslo: Unipub.
- Slaatta, Tore (2001) "Journalistikkens makt i den globale tidsalder" i Eide, M. (red.) (2001) *Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Slaatta, Tore (2002) *Digital makt*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Slaatta, Tore (2003) *Den norske medieorden*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Slaatta, Tore og Sæbø, Gunnar (1997) "Makten og Hernes – i evighet... Maktutredningens medieforskning i et faghistorisk perspektiv", i Slaatta, T. og Tveiten, O. (red.) (1997) *Norsk medietidsskrift* 1997 (1) : 47-82, Oslo: Novus.
- Sørbye, Espen (2001) "Maktutredningen: en gravsang for fornuften?", i *Samtiden* 4-2001, Oslo.
- Østerud, Øyvind (2004) "Maktutredning og demokrati", i *Nytt norsk tidsskrift* 1-2004, Oslo.
- Østerud, Øyvind, Engelstad, Fredrik og Selle, Per (2003) *Makten og demokratiet*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Aktuella konferenser från Nordicoms hemsida

July 20-23 2006
Istanbul, Turkey

The 6th Crossroads for Cultural Studies

The International Crossroads Conferences were started in 1996 in Tampere, Finland to fill what was felt to be a gap in the international cultural studies community. The 6th International Crossroads in Cultural Studies Conference will be held in Istanbul on July 20-23, 2006, by the Association for Cultural Studies / ACS and sponsored by Istanbul Bilgi University.

Konuralp Ýren
ACS
Inönü Cad. 28, Kustepe, Sisli
34387 Istanbul
info@crossroads2006.org
<http://www.crossroads2006.org>

September 4-6
2006
Swansea, UK

Engaging Baudrillard

The first international, multi-disciplinary conference on Baudrillard's work are to be held in the United Kingdom. Possible disciplinary panels among others are: Sociology, Cultural Studies, Media Studies.

William Merrin
Department of Media and Communications
Swansea University, UK
merrin@swan.ac.uk
<http://www.swan.ac.uk/mediastudies>

September 21-23
2006

Informal Learning and Digital Media. Constructions, Contexts, Consequences

Odense, Denmark A major aim of this conference is to bring together an international forum of scholars from a range of disciplines including media and ICT studies, education, psychology, anthropology, sociology and cultural studies. Organiser is Danish Research Centre on Education and Advances Media Materials / DREAM - a national consortium founded in 2004 as a joint venture between four Danish university departments.

DREAM
University of Southern Denmark
Odense, Denmark
mail@dream.dk
<http://www.dream.sdu.dk/index.php?page=0059&lang=Dansk>

Fler konferenser på sidorna 12, 42 och 54

<http://www.nordicom.gu.se/>